

Doğu ile Batı Çıkmazında Ukrayna'da Değişim Talepleri

MUHAMMED KOÇAK

- **Ukrayna'daki siyasi tablo Turuncu Devrim'den bu yana ne yönde değişti?**
 - **Ukrayna'daki krizde etkili iç ve dış dinamikler nelerdir?**
 - **İki ayı aşkın bir süredir devam eden gerilim nasıl sonlanabilir?**

Ukrayna'da 2004 yılında Turuncu Devrim'i meydana getiren ulusal ve uluslararası dinamikler on sene sonra farklı bir senaryo ile tekrar sahne aldı. Devlet Başkanı Viktor Yanukoviç'in 21 Kasım 2013 günü AB Ortaklık Anlaşması'nı imzalamayı belirsiz bir süreliğine ertelemesinin ardından sokağa dökülen Ukraynalıların başlattığı protesto gösterileri, polisin aşırı güç kullanımı, yönetimden duyulan memnuniyetsizlik ve daha bir çok iç ve dış bir çok dinamiğin etkisiyle iki ayı aşkın süredir devam ediyor. Olaylar sırasında yaklaşık 10 kişi hayatını kaybederken birçok kişinin de kaybolduğu iddia ediliyor.

Ukrayna'daki gerilim ve olayları anlamlandırabilmek için öncelikle bunların hangi dinamiklerin etkileşimiyle, neden ve nasıl ortaya çıktığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu aynı zamanda ileriye yönelik projeksiyonlara ve çözüm önerileri geliştirilmesine de yardımcı olacaktır.

TURUNCU DEVRİM'İN MİRASI

Ukrayna'da bugün yaşanan hareketliliği anlayabilmek için 2004 yılında gerçekleşen Turuncu Devrim'e kısaca değinmek yerinde olacaktır. Sovyet sonrası dönemde,

Rusya'ya olan bağlılığını kıramayan, siyaseti belli elit grupların elinden kurtaramayan ve ekonomik şeffaflık, yolsuzluk ve insan hakları karnesini düzeltemeyen Ukrayna'da değişim taleplerinin ilk güçlü sinyalleri 2004 yılında verilmişti. Hileli¹ 2004 devlet başkanlığı seçimlerini Yanukoviç'in kazanmasının ardından sokaklara dökülen Ukraynalılar, iktidar ile yapılan pazarlıklar neticesinde seçimlerin yenilenmesini sağladı. Yenilenen seçimleri Yanukoviç'le yarışan Viktor Yuşçenko'nun kazanmasıyla Ukrayna siyasi arenasında Yuşçenko ve Yuliya Timoşenko gibi ülkenin Rusya'nın boyunduruğundan kurtulup AB ile entegrasyona yönelmesini savunan aktörlerin etkinliği arttı.

Devrimin yarattığı heyecana yeni aktörler tarafından siyaseten yeterince karşılık verilememesi sonucunda 2010 başkanlık seçimlerini, bu kez gayet adil bir seçim sürecinin sonunda² Timoşenko ile yarışan Yanukoviç kazandı. Rusya yanlısı duruşuyla tanınan Yanukoviç'in dahi seçim öncesinde AB ile ilişkilerin gelişti-

1. Nathaniel Copsey, "Europe and the Ukrainian Presidential Election of 2004", *EPERN Election Briefing no. 16*.

2. "Ukraine Presidential Election 17 January and 7 February 2010", *OSCE/ODIHR Election Observation Mission Final Report* (Nisan 2010).

MUHAMMED KOÇAK

2013 yılında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu. 2011 yazında Moskova'da Puşkin Dil Enstitüsünde Rusça eğitimi alan Koçak, lisans öğreniminin bir senesini ABD'de Franklin & Marshall College'da geçirdi. Başlıca araştırma alanları Eski Sovyet coğrafyasında yaşanan siyasi ve sosyal dönüşümler ve Rusya'daki Müslüman azınlıklardır. Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde Yüksek Lisans öğrencisidir. İngilizce ve Rusça bilmektedir.

rilmesi vizyonuna sadık kalacağını açıklaması, Turuncu Devrim'in Ukrayna'da siyaseten belirleyici özelliğini de ortaya koyar niteliktedir. Her ne kadar Ukrayna'nın genelinde ve özellikle de Doğu ve Güney bölgelerinde Rus yanlısı olarak bilinen büyük bir seçmen kitlesi bulunsada, 2004 yılından bu yana Ukrayna siyaseti devrim rüzgarının etkisinden çıkmadı. Son yapılan anketlerde de halkın büyük oranda Ukrayna'nın AB ile entegrasyonunu desteklediği görülüyor.³ 2013 yılının sonuna gelindiğinde ise Yanukoviç'e verilen kredi AB ile imzalanması planlanan Ortaklık Anlaşması'nı Rusya'nın baskıları sonucunda imzalamaktan vazgeçmesi ile tükendi.

#OCCUPYMAİDAN

21 Kasım 2013 günü Yanukoviç'in Vilnius'ta AB ile Ortaklık Anlaşması'nı imzalamayacağını açıklamasının ardından ülkenin birçok yerinde protestolar başladı. Takip eden günlerde hükümetin herhangi bir geri adım atmaması, *Berkut* adı verilen özel polis biriminin sert tedbirleri, hükümetle işbirliği yaptığı iddia edilen *Titushki* adlı sokak çetelerinin eylemcilere yönelik faaliyetleri ve ardından gelen can kayıpları sokakların daha da alevlenmesine ve taleplerin daha da keskinleşmesine sebep oldu. Diğer taraftan Meclis'te Batı ile entegrasyonu savunan üç muhalif partinin liderleri meydanlara inerek eylemcilerden yana tavır aldı. Rusya, Ukrayna'yı diplomatik baskı altında tutmasına rağmen belki de 2014 yılı başında düzenleyeceği Soçi Kış Olimpiyatları'nın uluslararası alanda kendisine sağladığı olumlu imajı kaybetmemek için üst perdeden bir müdahaleden kaçınıırken, ABD ve AB eylemcilere söylemleriyle destek verdi.

Protestoların arka planında Ukrayna'nın iç dinamiklerinin yanı sıra ülkenin Rusya ve Batı ile olan ilişkileri ve Batı ile Rusya arasındaki dinamikler önemli rol oynadı. Ülke içi aktörler arasında yaşanan çatışmayı Ukrayna'nın genellikle Batı bölgelerinde yaşayan ve geleneksel olarak Batı'yla entegrasyonu savunan kesim ile ülkenin Doğu ve Güney bölgelerinde yaşayan Rus

etnik nüfus arasındaki siyasi fikir ayrılıkları üzerinden okumak mümkün. Bu iki kutup Turuncu Devrim sırasında olduğu gibi şu an da karşıt siyasi pozisyonları temsil ediyor. Ülke içindeki bu dinamikler Ukrayna'nın Rusya ile olan ilişkilerinde de kendini gösteriyor. Ukrayna'da Sovyetler döneminden bu yana varlığını sürdüren siyasi elitler, Rusya'nın ve Rus nüfusun açık desteğiyle halen güçlü bir konumda. Batı dünyası ile entegrasyonu savunan ve Ukrayna'nın bağımsızlığı döneminde palazlanan orta sınıfın yarattığı muhalif kanat ise Ukrayna'nın belli başlı bazı bölgelerinde yoğunlaşmış orta sınıf ve gençlerden destek görüyor.

ETKİN DIŞ AKTÖRLER

Rusya: Ukrayna siyasi ve stratejik bakımdan Rusya için büyük öneme sahip. Rusya, *Yakın Çevre* doktrini çerçevesinde stratejik derinliği içerisine aldığı Ukrayna'nın bu etki alanından çıkmasına sıcak bakmıyor ve bunu engellemek uğruna Batı'nın Ukrayna'ya önerileceğinden çok daha fazla fedakarlık göstermeye hazır görünüyor. Nitekim Rusya, kendi nüfuz alanını koruma konusundaki hassasiyetini 2008 yılında Gürcistan'da da net bir şekilde göstermişti.

Rusya aynı zamanda revize edilmiş *Yakın Çevre*⁴ doktrini çerçevesinde eski Sovyet ülkelerini bir Avrasya ticari birliği şeklinde bir ekonomik blok altında toplamayı planlıyor ve Putin'in de belirttiği üzere Ukrayna bu projenin en önemli parçası.⁵ Ukrayna Rusya'nın etki alanından çıkmadıkça Rusya bu ülkenin AB ile ticari ilişkilerini geliştirmesine karşı değilse de bölgesel siyasi ve ekonomik dengeleri bir şekilde AB yönüne kaydırabilecek gelişmeler karşısında duruma müdahale etme ihtiyacını hissediyor.

Rusya hükümeti, büyük bir Rus nüfusa sahip olan, yüzyıllarca Rusya'nın bir parçası olarak varlığını sürdürmüş ve halen Rusya'nın etki alanında bulunan Ukrayna'nın AB'ye doğru kaymasının ülkenin uluslararası prestijine zarar vereceği kaygısına sahip. Ayrıca

4. Brian Whitmore, "An Old Game With New Rules In Russia's Backyard", *Radio Free Europe Radio Liberty*, 27 Eylül 2013.

5. <http://kremlin.ru/news/19243>

3. <http://www.pravda.com.ua/rus/news/2013/10/16/7000106/>

böyle bir kayma Rusya'nın içerisindeki muhalefet hareketlerinin güçlenmesine yol açma ihtimali de mevcut. Bu yüzden Rusya, Ortaklık Anlaşması'nı Ukrayna'nın Rusya'dan kopuşu yönünde bir adım olarak görürken Ukrayna'nın iç siyasi hareketlerinden de çekiniyor.

Bugüne değin Rusya Ukrayna konusunda AB'nin aksine havuç-sopa politikası benimsedi ve Ukrayna'yı ekonomik anlamda adeta kışkacına aldı. Bu konudaki ilk ciddi hamlesi, Ağustos ayında Ukrayna'ya karşı uyguladığı gümrük politikasını Ukrayna'nın aleyhine değiştirmesi oldu.⁶ Ortaklık Anlaşması henüz imzalanma aşamasına gelmemişken Ukrayna'yı gaz kesintileri, verilmiş ticari imtiyazlar ve hatta Ukrayna'nın Rus çoğunluğa sahip toprakları üzerinden açıkça uyardı.⁷ Rusya Ukrayna'nın Batı'ya kaymasını engellemek için ayrıca AB'nin teklif edebileceğinin çok üzerinde yeni ticari imtiyazlar, düşük faizli krediler, bono alım kolaylığı ve ucuz gaz temini vaat etti.⁸

AB ve Avrupa ülkeleri: AB, Doğu Ortaklığı Projesi çerçevesinde altı eski Sovyet ülkesiyle ilişkileri derinleştirmeyi ve siyasi işbirliğini hedefliyor. Ukrayna da bu projenin en önemli üyelerinden biri. Önemli boyutta enerji, insan gücü ve tarım ürünleri potansiyeli bulunan Ukrayna, AB için ekonomik öneme sahip ise de özellikle güvenlik ve enerji politikaları bağlamında Rusya'ya olduğu kadar önem arz etmiyor. Nitekim Ukrayna ile imzalanması planlanan Ortaklık Anlaşması henüz Ukrayna'nın üyeliğini öngörmemekle beraber AB normları çerçevesinde modernleşmesini ve AB ile karşılıklı bağımlılığının bir nebze artmasını amaçlıyor.⁹ Ukrayna'nın AB üyeliği yolunda şimdilik nispeten küçük bir adım olan Ortaklık Anlaşması, Ukrayna'dan siyasi, ekonomik ve hukuki reformlar talep ediyor.

Ortaklık Anlaşması çerçevesinde öngörülen serbest ticaret anlaşması Ukrayna ekonomisine düşük

seviyede bir katkı sunarken,¹⁰ AB'nin Ukrayna'ya sunduğu paketin mevcut haliyle imzalanmasının Ukrayna ekonomisine büyük zararlar getireceği iddia ediliyor. Bunun üzerine bir de Rusya'dan gelen ekonomik yaptırımlar eklendiğinde durumun boyutları daha da belirginleşiyor. AB Ukrayna'dan bu konuda gelen taleplere de yeterli karşılığı vermeyi vadedmiyor.

AB geride kalan süreçte protestocuların yanında tavır aldı. Fakat Ukrayna konusunda şu ana kadar süreci etkileyecek bir adım atmadı. AP'deki ilgili oturumda kimi parlamenterler Ukrayna konusunda ABD ile beraber hareket edilmesini tavsiye ederken kimileri de müzakere heyeti gönderilebileceğini belirtti. Catherine Ashton'ın Ukrayna'ya ekonomik bir yaptırım öngörmediklerini ifade eden açıklaması Avrupa'nın direkt müdahil olarak risk almak istemediğinin ve 'bekle ve gör' politikası öngördüğünün bir göstergesi.

AB'nin en güçlü üyesi Almanya Schröder döneminde Turuncu Devrim'e mesafeli durmuş ve bunun üzerinden Rusya'yı rahatsız edecek bir politika hamlesinden kaçınmıştı. Aradan geçen seneler Almanya'nın stratejik önceliklerini çok değiştirmede ve Almanya bu süreçte de benzer bir tavır ortaya koydu.

Ukrayna'nın batı kısmının tarihsel ve kültürel olarak Polonya ile büyük bir yakınlığı var. Doğu Ortaklığı projesinin en önemli mimarı olan Polonya'nın ise son yıllarda Doğu Avrupa'da Rusya karşıtı bir blok oluşturma çabası göze çarpmıyor. Bu yüzden Polonya, Ukrayna konusunu dış politika önceliği haline getirme ve bu konuda taraf olma potansiyeline sahip.

ABD: Ukrayna'daki protestoların, ortaya konan talepler açısından ABD'nin demokrasi vizyonuyla, Rusya'nın nüfuzuna karşı bir hareket olması bakımından ise ABD'nin uluslararası stratejik vizyonuyla örtüştüğünü söylemek mümkün. Buna rağmen halen etkisini sürdüren Afganistan ve Irak travmaları ile Suriye'deki iç savaş gibi öncelikli konular nedeniyle ABD, Ukrayna'daki protestolara aktif biçimde müdahil olmaktan mümkün olduğunca kaçındı. ABD, şu

6. Vladimir Soldatkin ve Pavel Polityuk, "Russia tightens customs rules to force Ukraine into union", *Reuters*, 15 Ağustos 2013.

7. "Russian threatens Ukraine trade war over EU deal", *New Europe Online*, 19 Ağustos 2013.

8. "Russia's Putin offers Ukraine \$15B bailout as EU-linked protests continue", *CTVNews*, 17 Aralık 2013.

9. "EU-Ukraine: Association Agreement is an offer to the country and its people", *European Commission MEMO*, 12 Aralık 2013.

10. Mark Hellyer ve Valeriy Pyatnitsky, "Selling to the EU under the DCF-TA", *CTA Economic & Export Analysts Ltd Raporu* (2013).

ana kadar protestolara sadece demokrasi talepleri çerçevesinden yaklaşmakla beraber bu konuda Rusya'ya karşısına almamaya dikkat etti. Obama'nın konuya olayların başlamasından iki ay geçtikten sonra yüksek perdeden yaptığı açıklamalar da somut bir vaat içermiyordu.¹¹

Obama yönetiminin olaylar karşısındaki pasif tutumu Amerikan muhalefeti tarafından Ukrayna halkının bozuk rejime karşı duruşuna yeterli desteği vermemekle eleştirilse de¹² günümüzde bölgedeki etkisini AB üzerinden sürdürmeyi yeterli gören ve Ukrayna'ya stratejik olarak hayati bir önem atfetmeyen ABD hükümetinin bundan sonraki süreçte riske girerek Rusya'ya açıkça karşısına alması beklenmiyor.

ETKİN İÇ AKTÖRLER

Viktor Yanukoviç: Sovyet dönemi siyasi elitlerinden eski devlet başkanı Leonid Kuçma'nın halefi olarak 2005 başkanlık seçimlerine giren, ancak Turuncu Devrim'in patlak vermesi sonrası yenilenen seçimleri kaybeden Yanukoviç, devlet başkanlığını 2010 yılında yapılan seçimler sonucu üç puan farkla kazanarak Ukrayna siyasetinde kilit bir noktaya geldi. Aradan geçen seneler boyunca ülkede birçok dinamik değişim de Yanukoviç, Ukrayna'nın yüzünü Batı bloğu yerine Rusya'ya çevirmesini savunan bir lider olmayı sürdürüyor. AB Ortaklık Anlaşması'nı imzalamaktan vazgeçen Yanukoviç, ülkedeki olayların fitilini ateşleyen aktör oldu.

Yanukoviç, AB ortaklığını uzun vadeli bir ortaklık şeklinde siyasi vizyon değil, daha çok Ukrayna'nın ekonomik ve stratejik anlamda meyvelerini hemen toplayabileceği faydalı bir işbirliği şeklinde görüyor.¹³ Bu bakımdan, AB ve Rusya'nın Ukrayna üzerinde girişecekleri olası bir rekabetten Yanukoviç'in oldukça memnun kalacağı şüphesizdi. Ne var ki mevcut uluslararası konjonktürde AB böyle bir rekabet içine girmedi.

11. <http://www.youtube.com/watch?v=6GKcQXG9vqM>

12. Abby D. Phillip, "John McCain Blames Obama for Emboldening Russian 'Bullying' in Ukraine", *abcnews*, 19 Aralık 2013.

13. "EU aid offer for Ukraine to sign pact was humiliating: Yanukovich", *Reuters*, 26 Kasım 2013.

Protestoların başından itibaren gerilimi durduracak hamleyi bir türlü gerçekleştiremeyen Yanukoviç'in yaptığı af çağrısı ve hükümeti muhalefete bırakma önerileri olayları yatıştırmakta yetersiz kaldı. Polis gücünü kullanması ve anti-protesto kanununu çıkarması ise tam anlamıyla ters tepti. Yanukoviç bu durum sonucunda 30 Ocak 2014 tarihinde hastalığını bahane ederek izne ayrıldığını açıkladı.¹⁴

Yanukoviç her ne kadar yetersiz muhalefetin ve kendisine destek veren oligarklar ile ve Rusya'nın sayesinde ülkede hala çok güçlü ise de iki aydır olayları dindirememesi kendisine sağlanan kredinin tükenmesine yol açabilir.

Eylemciler: Genellikle gençlerin oluşturduğu eylemciler, Yanukoviç'in AB ile Ortaklık Anlaşması'nı imzalamaktan vazgeçip Rusya ile yeni işbirliği alanlarına yöneleceğini ilan etmesinin ardından sokaklara döküldü.¹⁵ Dondurucu soğuğa rağmen devam eden meydanlardaki protestoların şiddeti çeşitli gelişmelere bağlı olarak azalıp artsa da, gerilim iki ayı aşkın bir süredir varlığını devam ettiriyor.

Kiev'de ve Batı Ukrayna'nın bazı bölgelerinde hükümet binalarını hedef alan eylemciler sosyal medyada dolaşan şayiaların aksine bu bölgelerde tam olarak kontrolü ele geçirmiş ya da saha hakimiyeti kurmuş değil. Maydan Meydanı başkanlık sarayına, meclis binası Rada'ya ve bakanlar konseyine oldukça yakın bir konumda bulunuyor; fakat eylemciler geçen iki aylık süre içinde bu binalara yönelik de herhangi bir tehdit oluşturamadı. Eylemcilerin yalnızca grev yoluyla ya bir çok devlet binasına girerek yerel yönetimden sorumlu yetkilileri geri adım atmaya zorladıkları görülüyor.¹⁶

Ülkedeki siyasi değişim taleplerinin eylemcilerin meydanlarda barikatlar kurarak molotof kokteyli, hatta

14. Richard Balmforth ve Pavel Polityuk, "Ukraine's Yanukovich goes on sick leave in midst of political crisis", *Reuters*, 30 Ocak 2014.

15. Lecia Bushak, "Ukraine's EuroMaidan: How The Kiev Protests Reflect Ukraine's Dance Between East And West", *International Business Times*, 13 Aralık 2013.

16. "Beyond Kyiv: Ukrainian Protesters Seize Control Of Regional Administrations", *Radio Free Europe Radio Liberty*, 27 Ocak 2014.

el yapımı mançınıklarla¹⁷ polisler karşı koydukları göze çarpıyor. Maydan'daki kalabalık gelişmelere bağlı olarak eylemciler, kendi aralarında referanduma giderek zaman zaman ortak karar alma yönünde irade ortaya koydular. Örneğin, Yanukoviç'in muhalefet partilerine hükümeti devretme önerisinin reddi bu şekilde oldu.¹⁸

Eylemcilerin sokağa ilk çıktıklarında paylaştıkları söylem AB ile entegrasyon ve Yanukoviç yönetimine karşı duruş yönündeydi.¹⁹ Fakat protestoların başlamasından itibaren tırmanan şiddet çerçevesinde bu söylemler Yanukoviç'in istifası ve halen tutuklu bulunan muhalif lider Yuliya Timoşenko'nun cezaevinden çıkarılması taleplerini de doğurdu.

Gerek Ukrayna siyasi muhalefeti gerekse uluslararası toplum süreç boyunca meydanlarda şekillenen iradeyi destekler bir görüntü vermiş olsa da eylemcilerin herhangi bir merkezden yönlendirildiklerini söylemek zor. Nitekim süreç boyunca muhalif siyasi partiler Maydan'ın kanaatini tam anlamıyla etkilemeyi başaramadı. Eylemin siyasi bir merkezinin bulunmaması çözüme de oldukça zorlaştırıyor; zira barikatlar ardında gelişmelerin tüm siyasi ve sosyal yükünü çeken eylemcileri geçici siyasi çözümler ile tatmin etmek oldukça zor ve zaman geçtikçe daha da zor olacak.

Ülkedeki Yanukoviç karşıtı eylemlerin yanı sıra, Ukrayna'nın çeşitli yerlerinde hükümet ve Rusya yanlıları da gösteri ve mitingler düzenliyorlar.²⁰ Eylemler siyasi ibreyi en son seçimlerde çok az bir farkla mağlubiyete uğrayan Batı yanlısı muhalif blok yönüne çevirmiş durumda.²¹

Siyasi Muhalefet: Ukrayna meclisi Rada'da bulunan muhalefet partilerinin liderleri de sokaklarda eylemcilere destek verdi. UDAR partisi lideri ve eski dünya

ağır sıklet boks şampiyonu Vitaly Kliçko kendisi gibi boksör olan kardeşi Vladimir ile provokasyonları engelleme konusunda etkili olsa da, hükümet ile yapılan pazarlıklarda ve eylemcileri siyasi bir çözüme ikna etmede etkili olamadı. Anavatan Partisi'nin meclisteki lideri Arseniy Yatsenyuk, muhalefet liderleri arasındaki en tecrübeli lider olarak göze çarpıyor. Daha önce Dışişleri Bakanlığı ve Rada Sözcülüğü görevinde bulunan Yatsenyuk'a Yanukoviç tarafından protestoların durması karşılığında hükümeti kurma görevi teklif edildi. Fakat Yatsenyuk da bu süreçte protestoların yarattığı siyasi iklimi partisinin lehine çeviremedi.

Rada'daki en küçük muhalefet partisi olan Svoboda ise meydandaki Lenin heykelinin yıkılması sorumluluğunu üstlenmek²² dışında pek varlık gösteremedi.

Her ne kadar aktif siyasette bulunmasa da muhalefet denince Ukrayna'da akla gelen ilk isim, 2010 senesinde Yanukoviç'e karşı seçimleri üç puan farkla kaybettikten sonra hakkında art arda açılan davalar sonucu on yıl hapis ve içeride bulunduğu süre içinde siyasi görev almama cezası alan karizmatik lider Yuliya Timoşenko.²³ Ülkede muhalefete uygulanan ve Timoşenko'nun da maruz kaldığı hukuki baskının ortadan kaldırılması AB ile 2012 yılında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması'nın onayında AB tarafından şart koşulmuştu.²⁴ Eylemler sürecinde de Timoşenko'nun adı eylemcilerin taleplerinde, AB'den gelen açıklamalarda ve kendisinin Yanukoviç'e yazdığı mektupla²⁵ gündeme geldi. Eylemcilere destek vermek için bir süre açlık grevine de giden Timoşenko, siyaseten süreç içerisinde oldukça güçlendi.

BUNDAN SONRA NE OLUR?

Ukrayna bugün için Rusya şemsiyesi altından çıkıp AB ile yakınlaşmak için yeterli motivasyona sahip de-

17. <http://www.youtube.com/watch?v=8FS6vzhVeOg>

18. <http://ria.ru/world/20140122/990758269.html>

19. "Ukraine protesters: 'We want our country to have EU values, not a dictatorship'", *Independent*, 13 Aralık 2013.

20. http://www.bbc.co.uk/ukrainian/rolling_news_russian/2013/11/131130_ru_n_kharkiv_meeting.shtml

21. "Poll: Yanukovich to lose to opposition candidates in second round of presidential elections", *Kyiv Post*, 25 Aralık 2013.

22. "Ukraine Protesters Smash Lenin's Statue in Kiev", *The Daily Beast*, 12 Eylül 2013.

23. "Profile: Yulia Tymoshenko", *BBC News*, 10 Ekim 2013.

24. "EU leaders: Ratification of Association Agreement and DCFTA depends on settlement of Tymoshenko-Lutsenko issue", *Kyiv Post*, 20 Temmuz 2012.

25. <http://www.tymoshenko.ua/ru/article/w3ecvowz?comments=on>

ğil. Bu yüzden Yanukoviç tarafından aksi yönde açıklamalar gelse de hükümetin Ortaklık Anlaşması'nın imzalaması beklenmiyor. Fakat son siyasi gelişmeler Ukrayna siyasetini Batı yanlısı muhalif blok yönünde şekillendirdi. Bu yüzden bir sonraki başkanlık seçimlerinde oluşacak siyasi irade politikalarında Yanukoviç'ten mutsuz kitleleri tatmin edecek bir söylem geliştirmek durumunda kalacaktır.

Rusya Soçi Kış Olimpiyatları çerçevesinde uluslararası kamuoyunda oluşan olumlu havayı bozmamak için meseleye üst perdeden dahil olmasa da Ukrayna'yı kontrolü altında tutuyor ve bu politikasını devam ettireceği görülüyor. Ukrayna'daki durum kontrol edilemez hale geldiği takdirde Soçi Olimpiyatları sonrasında Rusya'dan hem söylem hem de eyleme yansıyan daha sert ve somut adımlar beklenebilir.

AB gündemi Ortaklık Anlaşması'nın imzalanmaması ile Ukrayna için şu anlık rafa kalkmış görünüyor. Ayrıca AB sürece yönelik belli fedakarlıklar yaparak Rusya'ya rağmen net bir tavır ortaya koyup durumu lehine çevirme eğiliminde de değil. Bu yüzden AB'nin Ukrayna gündeminin insan hakları ve demokrasi eksenli siyasi söylemlerden öteye geçmesi zor görünüyor.

Eylemciler her ne kadar siyasi talepleri karşılanmadan evlerine dönmekte kararlı olduklarını ifade etseler de kendileri için elverişli şartlar sunmayan bölgesel ve uluslararası konjonktür karşısında ne kadar direnebilecekleri meçhul. Bu yüzden Yanukoviç'in istifası ya da Timoşenko'nun affı gibi sembolik bir adım sokaklardaki gerilimi dindirebilir.

Yanukoviç sokakların tansiyonunu düşürme yolunda şu ana kadar herhangi bir olumlu adım atmış değil. Onay verdiği anti-protesto kanunu ve muhalefet partilerini kullanarak protestoları dağıtma girişimleri

ters tepen Yanukoviç'in ikinci baharını yaşayan siyasi hayatının sonuna doğru yaklaştığı öngörülebilir. Her ne kadar eylemciler bu süreçten kazançlı çıkmayabilirlerse de olaylarda kaybeden taraflardan birinin Yanukoviç olduğu kesin.

Muhalefet partileri şu ana kadar süreci yeterince lehlerine kullanmayı başaramadı ve Yanukoviç ile protestocular arasında elçilik yapmaktan pek de öteye geçemedi. Halbuki muhalefet güçlü bir liderlik iradesiyle hem sokaklara hem de siyasi arenaya etki edilebilseydi olayların bu noktaya gelmesi önlenebilirdi. Böyle bir iradeyi ortaya koyamayan muhalefet partilerinin bundan sonra da kayda değer bir siyasi inisiyatif üstlenemeyecektir.

Timoşenko, kısıtlı imkanlarına rağmen süreçte etkili aktörlerden oldu ve başta Yanukoviç'e yazdığı mektup olmak üzere açıklamalarıyla sokakların tercümanı olmayı başardı. Affının gündeme gelmesi durumunda Timoşenko'nun önümüzdeki devlet başkanlığı seçimlerinin en güçlü adaylarından biri olacağı beklenebilir.

Kısacası, mevcut şartlar altında ülkede gerilimin yatıştırılması ancak iki cepheden birinin geri adım atması ya da üçüncü bir tarafın inisiyatif almasıyla mümkün olabilir. Devlet Başkanı Yanukoviç her iki seçenek durumunda da kilit bir konumda bulunuyor. Şu aşamada ABD ve AB'nin bu sürece doğrudan müdahil olmaları beklenmediğinden içeride iktidara yakın büyük zenginler, dışarıda ise Rusya Ukrayna hükümetine yönelik desteğini kesmedikçe Yanukoviç'in protestoları sona erdirecek bir adım atması pek de mümkün görünmüyor. Yine de iç ve dış dinamiklerin baskı ve teşvikleri sonucu Timoşenko'nun affedilip siyasi hayata dönmesine imkan verilmesi sokaklardaki tansiyonun düşmesini ve ülkede siyasi hayatın normalleşmesini sağlayacak önemli bir adım olacaktır.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Caddesi No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312.551 21 00 | Faks: +90 312.551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington, D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No 19 Kahire MISIR
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985